

σεν εἰς τὰς ἀκοάς του ἢ φήμη τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκελλίου Φικίνου. Τοῦτο εἶνε παράδοσις, ἀλλ' ἐξηγεῖ κάλλιστα τὴν γαλήνην, μεθ' ἧς ἕλαστος νοήμων καὶ κύριος τῶν διανοητικῶν του δυνάμεων ἄνθρωπος βλέπει προσεγγίζοντα τὸν θάνατον, με' ὄλην τὴν φρικώδη παρασκευὴν, μεθ' ἧς συνήθως τὸν περικυκλοῦσι παρ' ἡμῖν. Ἐλαστος αὐτῶν δύναται νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ Β. Σαμπιέρρου: «Γνωρίζω ὅτι ἀφίνω τὴν γῆν, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ζωὴν».

[Desprez].

Q.

ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ

«Εἰ λύπης ἐθέλεις κρατεῖν, περιπόλει τοὺς τάφους, καὶ τοῦ πάθους ἔξεις τὸ φάρμακον, καὶ τὰς μεγίστας τῶν ἀνθρώπων εὐημερίας ἐπόψει οὐ περαιτέρω κόνεως κεκτημένας τὸ φύσημα». Διὰ τῆς φιλοσοφικῆς παραινέσεως ταύτης τελειώνει ἡ ΠΕ' ἐπιστολὴ Θεοφυλάκτου τοῦ Σιμοκάττου. Ἀλλὰ τὰ τουρκικὰ νεκροταφεῖα δὲν εἶνε τόπος πρὸς μελαγχολικὰς σκέψεις· ἐκεῖ οὐδεὶς ὑπάγει ἵνα θρέψῃ τὴν θλίψιν του ἢ νὰ φιλοσοφήσῃ. Ἐποκάτθεν τούτου μὲν τοῦ δένδρου βλέπει τις ἐστρωμένῃ ἐπὶ τῆς χλόης αὐτοσχέδιον τράπεζαν, καὶ περὶ αὐτὴν κυκλοφοροῦσαν τὴν ἡδύλαλον πλύσκαρ τοῦ Χρηστοπούλου· ὀλίγα βήματα δὲ παρεκτὴ τὸν ἐμβροτῆ καὶ φιλήρεμον Τούρκον καπνίζοντα τὴν πίπαν του καὶ ῥοφούντα τὸν ἀναπόφευκτον εἰς ἅπασαν ἐξοχὴν καρχῆν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν βράσιν δίδει ξεχωριστὴν τινα, καθὰ λέγουσιν, οὐσίαν τὸ τοῦ ἀγιάσματός ὕδωρ καὶ παρακάτω νεαρὰν Ὀθωμανίδα κρατοῦσαν πρόχρον καὶ καταχέουσαν ἐξ αὐτοῦ ὕδωρ εἰς τὴν ῥίζαν τῆς παρὰ τὸν τάφον τῆς καρδίας τῆς φυτευμένης κυπαρίσσου, μὴ λησμονοῦσα νὰ γεμίσῃ ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς πλακῆς ἐγκεκολλημένα ἐπὶ τούτου βαθυλώματα, ὅπως ἐρχόμενα πίνωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὰ ἐπὶ τῶν δένδρων νεοτεύοντα στρουθία!

Τὰ μνήματα δὲ τοῦ Σταυροδρομίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶνε τόπος διασκεδάσεως, συναναστροφῆς, εὐθυμίας· εἶν' ὁ συνήθης τοῦ Σταυροδρομίου περίπατος. Ἡ θέσις εἶνε τὸσον ὡραία, ὁ ὀρίζων τὸσον ἐκτεταμένος, ἡ θέα τὸσον λαμπρά, ποικίλη καὶ γραφικὴ, ὥστε μόλις ἐνθυμεῖται τις ὅτι περιπατεῖ ἐπὶ ἀνθρωπίνων ὀστέων. Τὸ πλῆθος δὲ τῶν ἀντικειμένων, ὅσα περισπῶσιν εὐαρέστως τὸν περιδιαβάζοντα, ἢ συρροὴ τῶν περιπατούντων, τῶν ἱπαζόντων, ἐδῶ βωδάμαξα, ἢ χιιτόβια, ἢ ταλίκαι μὲ χαρέμια, ἐκεῖ λόχοι στρατιωτῶν μετὰ μουσικῆς, παρεκτὴ χορεύσας, ψηφοπαίκτηι, αἰῶραι, παλαιστραῖ, πωληταὶ παντὸς εἶδους τροφίμων, μουσικαὶ διακναίουςαι πολυτρόπως τὴν ἀκοήν, ἢ διὰ τῆς Βουλγαρικῆς ραϊίδας, ἢ διὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ σείστρου, ἢ διὰ τοῦ τραχυφώνου ζουρῆ, ἢ διὰ τῆς ἀρχαϊκῆς λύρας, καὶ μετὰξὺ τούτων ὄ-

λων καὶ κανὲν Ἀρμενικὸν λείψανον¹, προβαίνον, ἐν μέσῳ στενωτορέων ψαλμοφιδῶν, πρὸς τὸ τελευταῖόν του ἄστυον, χωρὶς νὰ διακόψῃ οὔτε τῶν θεατῶν τὴν εὐθυμίαν, οὔτε τῶν πωλητῶν τὴν κερδοσκοπίαν, ὅλα ταῦτα βυθίζουσι τὸν θεατὴν εἰς ὠκεανὸν εὐδρέστου ἐκστάσεως.

(Ἐστια. ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ν. Βυζαντίου).

ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ

καὶ ἡ διάφορος αὐτῶν ἑκφρασις.

[Ἐκ τῶν τοῦ Charles Blanc].

Τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα εἶνε τρόπον τινὰ τὰ φωνήεντα καὶ τὰ σύμφωνα τοῦ σιωπηλοῦ ἀλφαβήτου διὰ τοῦ ὁποίου λαλεῖ πρὸς ἡμᾶς ἡ Κτίσις, ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα συννοοῦνται ἐντὸς τοῦ φωτός, ὅπερ ἀναδεικνύον καθιστᾶ καταληπτὰ πρὸς ἡμᾶς τὰ σχήματα καὶ ὁρατὰ τὰ χρώματα, ἀποδίδον εἰς αὐτὰ τὰς διαφορούς αὐτῶν ποιότητας καὶ παραλλαγὰς.

Ἡ φύσις δὲν μεταχειρίζεται πάντοτε καὶ τὰς δύο ἑκφράσεις, διότι τὰ πάντα ἐν αὐτῇ δὲν ἔχουσιν ὀρισμένον σχῆμα καὶ χρῶμα. Ὁ οὐρανός, ὁ ἀήρ, καὶ ἡ οὐμίχλη π. χ. ἔχουσι χρώματα, τῶν ὁποίων τὸ σχῆμα δὲν εἶνε ἀκριβῶς ὀρισμένον καὶ περιγεγραμμένον. Πρὶν ἀνατελεῖν καὶ γείνη ὁρατὸς εἰς ἡμᾶς ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου, ἢ ἡὼς μᾶς ἀνοίγει κειμηλιοθήκην χρωμάτων, τὰ ὁποία δὲν δύναται τις νὰ περιορίσῃ εἰς σχῆμα τι ὀρισμένον, ὥστε ὁ ἡμέτερος ὀφθαλμὸς δύναται νὰ μεταβῇ ἀπὸ τῆς λευκότητος τῆς αὐγῆς ἕως εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτός, διερχόμενος τὸ χρυσοειδὲς κίτρινον, τὸ χρυσομήλινον (πορτοκαλί), τὸ μιλτόχρουν, τὸ πορφυροῦν, τὸ ἰώδες, καὶ τὸ βαθὺ κυανοῦν, τὸ γεινιάζον ἀμέσως πρὸς τὸ σκότος. Τανάπαλιν ἡ φύσις ἐσχεδιάσεν ἀκριβῶς καὶ εὐπεριγράφως σχήματα, χωρὶς ὅμως ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτὰ καὶ ὀρισμένον τι χρῶμα. Τοιαῦτα π. χ. εἶνε ὁ σταλακτικτῆς, ἢ ἀσβεστός· ὅθεν καὶ ὀνομάζομεν αὐτὰ ἄχρωμα.

Ὅταν αἱ δύο αὐταὶ ἑκφράσεις συνυπάρχωσιν, ἐπικρατεῖ πάντοτε ἡ μία ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' εἴτε τὸ σχῆμα ἐπικρατεῖ, εἴτε τὸ χρῶμα, ἢ σχέσις αὐτῶν ἀνάγεται ὄχι μόνον εἰς τὴν ὄρασιν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐνδοτάς τῆς ἡμετέρας ψυχῆς δυνάμεις. Παραλείπομεν τὰς ἰδιαιτέρας καὶ ὅλως τοπικὰς ἐννοίας, ὅσας οἱ διάφοροι λαοὶ ἀπέδωκαν εἰς τὰ χρώματα, καὶ λέγομεν ὅτι ὑπάρχει συγγένεια φυσικὴ μετὰξὺ τῶν χρωμάτων καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐν γένει, ἀρμονία μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν,

1. Ἐὰν παρασταθῇ τις εἰς κηδεῖαν Ἀρμενικὴν, θέλει ἴδει αὐτοὺς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐξέφερον καὶ ἔθαψαν τὸν νεκρὸν με' ὀλολυγὰς καὶ στερωτοτυπίας ῥηξικαρδίους, νὰ στρωθῶσι μετέπειτα κατὰ γῆς, καὶ νὰ τελείωσι τὸ περίδειπνον, καὶ ἐκκονόντες συγχρότερον, εἰς ἀνάκτυσιν καὶ μνήμην τοῦ τελευτήσαντος, τὰ ποτήριά των, νὰ τελειώσωσιν εὐθυμότερα τὴν σκηνὴν, χορεύοντες πολλὰς περὶ τὸν τάφον.

τῶν ἡμετέρων ἠθικῶν αἰσθημάτων, τῶν ἡμετέρων παθῶν. Ὅθεν καὶ αἱ γυναῖκες, ὧν τὸ κύριον ἐλατήριον εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ αἶσθημα, ἀποδίδουσι πλειοτέραν σημασίαν εἰς τὰ χρώματα παρὰ οἱ ἄνδρες.

Ἐὰν λοιπὸν τὸ φῶς μᾶς φαιδρύνει, ἐὰν αἱ ἀόριστοι σικαὶ μᾶς ἐμπνέουσιν αἰσθήματα μελαγχολικὰ καὶ μυστηριώδη, καὶ μᾶς προξενεῖ θλίψιν τῆς νυκτὸς τὸ σκότος, δὲν συμβαίνουσιν ἄνευ λόγου πάντα ταῦτα. Ἐὰν διὰ τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς μεσημβρινοὺς Σίνας τὸ λευκὸν χρῶμα εἶνε ἔμβλημα πένθους, τοῦτο πρόβχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ χρῶμα τῶν λαῶν τούτων εἶνε μέλαν ἢ ἡλιοκαῆς, καὶ ἡ πρὸς τὸ μέλαν ἄκρα ἐναντιότης τοῦ λευκοῦ ἀνιᾶ τὴν ὄρασιν καὶ προξενεῖ θλίψιν. Ἄλλως δὲ σημειωτέον, ὅτι τὸ σύμβολον τοῦ πένθους ἀπανταχοῦ σημαίνεται διὰ τοῦ ἀχρῶμου ὄρου, τοιοῦτος δὲ ἐν τοῖς χρώμασιν ὄρος εἶνε καὶ τὸ λευκὸν ἐπίσης καὶ τὸ μέλαν, διότι ἐν ἐκείνῳ μὲν συμβαίνει ἐξαφάνισις, ἐν τούτῳ δὲ ἀπόσβεσις παντὸς χρώματος.

Καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον οἰονδήποτε χρῶμα ἔχει μικρὰν σημασίαν, ἢ δ' ἀρετὴ αὐτοῦ ἐκφαίνεται ὀλόκληρος, μόνον ὅταν χρῶμά τι συνδυασθῇ εἴτε ἐν ἀντιθέσει εἴτε ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς ἄλλα χρώματα. Οὐχ ἦττον μεταξύ τῶν δύο τούτων ἄκρων, ἦτοι τοῦ λευκοῦ, ὅπερ συνάπτει ὅλας τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ τοῦ μελανοῦ, ὅπερ δὲν ἀντανακλᾷ καμμίαν ἐξ αὐτῶν, ἕκαστον χρῶμα ἔχει πάντοτε ἰδίον τινα τόνον καὶ χαρακτῆρα, καὶ καθ' ὅσον μὲν πλησιάζει πρὸς τὸ ἄκρως ἀνοικτὸν, συγκινώμενον μετὰ τοῦ λευκοῦ, γίνεται βαθμῆδόν φαιδρότερον, καθ' ὅσον δὲ πάλιν πλησιάζει πρὸς τὸ ἄκρως βαθύ συγκινώμενον μετὰ τοῦ μελανοῦ, γίνεται βαθμῆδόν θλιβερότερον καὶ ἀφανέστερον. Ἐὰν δὲ τὸ ἄκρως μέλαν εἶνε ἐν τῇ ἐνδυμασίᾳ τῶν Ἰσπανίων ἔμβλημα εὐγενείας καὶ σύμβολον ὑπερηφάνειας, τοῦτο πρόβχεται ἐκ τοῦ ὅτι παρὰ τῷ δεισιδαμονι τούτῳ λαῶν ἡ σκυθρωπὴ στολὴ τοῦ ἱερέως ἐθεωρήθη ὡς ἀξίωμα καὶ ὡς προνομία· ὁ λαὸς δὲ οὗτος εἶνε μὲν ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν ἔποψιν ταπεινόφρων, ἀλλ' ὑπὸ τὴν κασμικὴν ὅλως ὑπερήφανος.

Τὸ κίτρινον εἶνε τὸ πρωτότοκον τέκνον τοῦ φωτός· ὅθεν καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, ἂν ἔθνος χρωματογράφων, ὅποιοι εἶνε οἱ Σίνας, θεωροῦσιν αὐτὸ ὡς τὸ κάλλιστον τῶν χρωμάτων. Τὸ κίτρινον εἶνε ὁ οὐ οὐκ ἄνευ ὄρος παντὸς μεγαλοπρεποῦς θεάματος. Μὲ τὸ χρῶμα τοῦτο ἔβαψεν ἡ φύσις τὴν χροίαν τῶν ἀνωτέρας τάξεως ἀνθρώπων φυλῶν· μετὰ αὐτὸ ἐχρωμάτισε τὰ πολυτιμότερα μέταλλα, καὶ τοὺς δημοτικοὺς, ὡς τοὺς ἀποκαλεῖ ὁ Λινναῖος, δημητριακοὺς καρποὺς, οἷτινες περιέχουσι τὰς ἀναγκαϊοτέρας θρεπτικὰς οὐσίας. Τοῦτο τὸ χρῶμα φέρουσι οἱ ὄρμαι στόχους τοῦ σίτου καὶ τῆς σηκάλεως, οἱ σπόροι

τοῦ ἀραβοσίτου, καὶ αὐτῆς τῆς κριθῆς, ὡς καὶ τὸ λεπτὸν ἄχυρον, τὸ ὁποῖον, μετὰ τὴν σταχυοφορίαν, πλέκουσαι αἱ γυναῖκες κατασκευάζουσι πῖλους, οἵτινες προφυλάττουσιν αὐτὰς ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ῥίπτοντες ἅμα ἐπὶ τῆς χροίᾳς αὐτῶν σκιὰν χρυσοειδῆ.

Συγκιρνώμενον μὲ τὸ μέλαν τὸ κίτρινον χαρακτηρίζει τὸ ἐνδυμα τῶν φοβερωτέρων θηρίων καὶ τῶν ἐπικινδυνότερων μυιῶν, τῆς τίγρεως, τοῦ πάνθηρος, τοῦ σφηκός· ἢ ἀντίθεσις δ' αὐτῆ τοῦ μελανοῦ καὶ κίτρινου ἀρέσκει πολὺ καὶ εἰς τὰς χώρας, ὅπου ἐπικρατοῦσι πάθη φλογερά καὶ βίαια. Προσαρμόζεται ἄριστα εἰς τὰς Νομβαίας καὶ Ἀραβίδας, πρὸ πάντων δὲ ἀρέσκει εἰς τὰς Ἰσπανίδας, καὶ συνδυάζεται ἐναρμονίως μετὰ τὸν ἐπίφοβον χαρακτῆρα τῶν μελαινῶν ὄρρων καὶ τῶν σπινθηροβόλων ὀφθαλμῶν των, ἀφ' ὧν ἐξαστράπτει ἡ τόλμη καὶ ἡ ἀπειλὴ οὐχ ἦττον ἢ ὁ ἔρωσ.

Τὸ κόκκινον εἶνε τὸ ἐκλεκτὸν χρῶμα ὄλων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου. Ἀπέχον ἐξ ἴσου ἀπὸ τὸ κίτρινον καὶ λευκὸν, ὡς καὶ ἀπὸ τὸ κυανοῦν καὶ μέλαν, εἶνε ὁ μέσος ὄρος ὄλων τῶν πρώτης τάξεως χρωμάτων, καὶ ἐν αὐτῷ συναντῶνται καὶ συναρμολογῶνται ἡ πρωτὰ καὶ ἡ ἔσπερα. Ὅπως ζωογονεῖ τὴν ἀνθρώπινην μορφήν διαφαῖνον τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, οὕτω καὶ ἐξαιρεῖ πᾶσαν ἐπιφάνειαν, ἐφ' ἧς ὑπάρχει, καὶ τονίζει πᾶσαν ἀρμονίαν, ἧς συμμετέχει. «Μὲ τὸ κόκκινον χρῶμα, λέγει ὁ Βερναρδίνος Σαμπιέρρος, ἡ φύσις ἀναδεικνύει τὰ λαμπρότερα μέρη τῶν καλλίστων αὐτῆς ἀνθέων. Μὲ τὸ χρῶμα τοῦτο στολίζει τὰ πτερά τῶν πλειοτέρων πτηνῶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐρώτων. Τότε δὲ ὀλίγα εἶνε τὰ πτηνὰ, ὅσα δὲν φέρουσι παραλλαγὴν τινα ἐλαφρὰν τοῦ λαμπροῦ τούτου χρώματος. Ἄλλα φέρουσι τὸ χρῶμα τοῦτο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των, ὡς οἱ λεγόμενοι λοξίαι ἢ καρδιναῖοι· ἄλλα φοροῦν περιστυθίδια, περιδέρβρια, κουκούλας, ἐπωμιδας ἐρυθράς. Πολλὰ δ' αὐτῶν διατηροῦσι μὲν τὸ ἀρχικὸν φαιὸν ἢ μελανωπὸν χρῶμα, ἀλλ' εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἐστιλβωμένα μετὰ τὸ κόκκινον χρῶμα, ὡς νὰ ἐκυλισθῶσαν εἰς ἰνδοκόκκινον, καὶ ἄλλα εἶνε πασπαλισμένα μετὰ αὐτὸ, ὡς νὰ ἐβρᾶντίσθησαν μετὰ κόνιν τινα ἐρυθρὰν».

Κατέχον τὸν διάμεσον ὄρον μεταξύ τῆς ζωηρότητος τῶν ἀνοικτῶν χρωμάτων καὶ τῆς ἡρεμίας τῶν βαθέων ἢ σκοτεινῶν, τὸ κόκκινον χρῶμα ἐκφράζει τὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ ἐπιδεικτικόν. Ἐν τῇ στολῇ τῶν κακούργιδικῶν ἔχει τι τὸ σοβαρὸν καὶ φοβερόν. Φερόμενον δ' ὁμοίως ἐπὶ τῆς στολῆς τῶν ἀνωτέρων λειτουργῶν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, τῶν στρατιωτικῶν, καὶ ἐπὶ τῶν γυναικείων κοσμημάτων, ἀναλογεῖ κάλλιστα πρὸς τὴν ὑποδηλούμενην ὑπερηφάνειαν, ἀνδρείαν καὶ ψυχικὴν κ-

χυσιν. Ἐμφαίνει τὸ στερεὸν τῆς θελήσεως, καὶ ἢ ἐλκύει, ἢ προκαλεῖ τὸ βλέμμα.

Ἡ ἔκφρασις τοῦ κυανοῦ εἶνε ἡ ἀγνότης. Ἡ ἔννοια τῆς τόλμης, τῆς ἀφθονίας καὶ τῆς ἡδονῆς εἶνε ἀσυμβίβαστος μὲ τὸ χρῶμα τοῦτο, ὅπερ διὰ τῆς σεμνότητος καὶ ἰδανικότητος αὐτοῦ ἐνθυμίζει τὸ ἀόριστον τοῦ αἰθέρος καὶ τὴν διαύγειαν τῆς γαληνιώσης θαλάσσης, ὡς ἐκ τοῦ ἀύλου δὲ καὶ αἰθερίου του χαρακτηρὸς εἶνε ἐπόμενον ἢ ἀρέσκη εἰς τοὺς ποιητάς. Δὲν ἀρμόζει ἀκόμη ἢ δὲν ἀρμόζει πλέον, ὅπως ἡ χροιά τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ πυρός, εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ ἔρωτος. Ἄλλως δὲ τὸ κυανοῦν ὑπὲρ πάντα τὰ λοιπὰ χρώματα ἀνέρχεται μέχρι τῆς ὑπάτης καὶ καταβαίνει μέχρι τῆς νήτης τῆς χρωματικῆς διὰ πασῶν. Ὅθεν καὶ οὐδὲν πλησιάζει τόσον πρὸς τὸ λευκὸν ὅσον τὸ ἀνοικτὸν κυανοῦν, — τὸ κυανοῦν, ὡς γνωστὸν, χρησιμεύει πρὸς λευκανσιν τῶν ἀσπροβόχων, — ὅπως καὶ οὐδὲν πλησιάζει τόσον πρὸς τὸ μέλαν, ὅσον τὸ βαθύ κυανοῦν. Ἐπομένως, ἐπειδὴ τὸ χρῶμα τοῦτο δύναται εὐκολότερον παντὸς ἄλλου νὰ ἐκτραπῆ πρὸς τὰ ἄκρα ἐναντία, καὶ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ εἶνε λίαν εὐμετάβολος. Ἀνοικτὸν π.χ. δύναται νὰ προσαρμωθῆ κάλλιστα εἰς τὴν ἐνδυμασίαν ἀθῶας κόρης, βαθύ δὲ εἰς τὰ ῥωμαντικὰ αἰσθήματα, εἰς τοὺς ἐσπερινούς ῥεμβασμούς· τότε δὲ καὶ ὑποσημαίνει πνεῦμα, ὅπερ ἤρχισε νὰ μὴ ἐνδιαφέρεται πλέον εἰς τὰ θετικὰ πράγματα, νὰ ῥέπῃ δὲ πρὸς τὴν μοναξίαν καὶ τὴν μυστηριώδη αἰγίην.

Τὸ συμπληρωματικὸν τοῦ κυανοῦ χρῶμα, τὸ χρυσομήλινον (πορτοκαλί) ἀρμόζει εἰς ἄλλα πάλιν αἰσθήματα. Κρᾶμα φωτὸς καὶ θερμότητος, κιτρίνου καὶ ἐρυθροῦ, λαμβάνει λαμπρὸν μέρος εἰς τὰς σκηνογραφίας τοῦ σύμπαντος, διότι ἀφ' οὗ ζωογονήσῃ τὰς διαφόρους ἐθνικὰς ἀρμονίας, διέρχεται ἔπειτα τὰς διαφόρους παραστάσεις τῆς ἀύσεως, καὶ προσθέτει ἀπειραριθμοὺς χρωματικὰς φθορὰς εἰς τὰ διάφορα καὶ ἀδιακόπως νέα θεάματα, ὅσα μᾶς παριστάνει ὁ πρὸς τὴν δύσιν αὐτοῦ ὑποχωρῶν ἥλιος. Ἄλλ' ἐν τῷ γυναικείῳ κόσμῳ τὸ χρυσομήλινον δὲν εἶνε δυνατόν νὰ χοροστατήσῃ εἰμὴ κατὰ μικρὰς δόσεις, ἐν παρέργῳ, καὶ ὡς τις ἡχὼ μόνον ἢ συμφωνία, πρῶτον διότι τοῦ χρώματος τούτου δόσις ἐνυπάρχει εἰς τὰς δύο κυρίας χροιάς τῶν λαῶν, ὅσαι δὲν εἶνε μέλανες, καὶ δεύτερον διότι ὑπάρχει ἐλαφρὰ τις δξύτης ἐν τῷ χρυσομήλινῳ χρωματι, ὅπως καὶ ἐν τῷ καρπῷ, ἐξ οὗ παρωναμάσθη.

Τὸ χρῶμα, δι' οὗ ἡ φύσις ἔβαψε τὸ ἔδαφος ὄλων τῶν γραφικῶν τῆς πινακῶν, εἶνε τὸ πράσινον, ὅθεν καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ χρησιμεύῃ ὡς βάσις ὄλων τῶν ἄλλων χρωμάτων. Συνδυάζεται θαυμασίως μὲ τὸ κιτρίνον καὶ κυανοῦν, ἅτινα εἶνε οἱ γεννητόρες του· ἐξαιρεῖ τὸ κυανοῦν, καὶ

δὲν ὑπάρχει ἄνθος ἢ καρπὸς ὄριμος, οὕτινος τὸ χρωματικὸν σύνολον νὰ μὴ τονίξῃ καὶ διὰ τινος πρὸς ἑαυτὸ ἢ ἀναλογίας ἢ ἀντιθέσεως. Συγκρινῶν τὴν λαμπρότητα τοῦ κιτρίνου διὰ τῆς ἡρεμίας τοῦ κυανοῦ εἶνε συγχρόνως ζωηρὸν καὶ συνεσταλμένον, καθαρὸν καὶ τρυφερόν. Τὸ πράσινον διεγείρον ἰδέας προσηνεῖς καὶ ἡδέας, ἀναμνήσεις χαριέσσας, ὡς ἡ τοῦ ἔαρος καὶ τῶν λοιπῶν ἐπαγγελιῶν τῆς φύσεως, εἶνε φύσει ἐπιτήδειον εἰς τὸ ν' ἀνακουφίξῃ τὸ πνεῦμα, ὅπως ἀνακουφίζει καὶ τὴν ὄρασιν· μόνον δὲ συνδυαζόμενον μετὰ τοῦ μέλανος, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σύμβολον θλίψεως. Τότε δὲ ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ ἀναλογεῖ πρὸς τὰ φυτὰ, τὰ βλαστάνοντα ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων, ὅπως ὁ κισσὸς, καὶ πρὸς ἐκεῖνα, ὅσα συνήθως μεταχειρίζονται πρὸς ἐπικόσμησιν τῶν τάφων.

Ἄλλὰ μεταξὺ τοῦ ἐρυθροῦ καὶ τοῦ κυανοῦ κεῖται χρῶμα, ὅπερ ἐκφράζει θαυμασίως τὴν συγκέντρωσιν, τὸν συγκρουπτόμενον πλοῦτον, τὴν μελαγχολίαν. Τὸ χρῶμα τοῦτο εἶνε τὸ ἰώδες. Περιέχει τὸ ἐρυθρὸν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὸ ἐρυθρὸν συνεσκιασμένον ὑπὸ τοῦ κυανοῦ. Ἡ καθολικὴ ἐκκλησία καθιέρωσε τὸ ἰώδες χρῶμα ἐν καιρῷ τῆς νηστείας, καὶ ἂν ἡ ποδῆρης ἐσθῆς τῶν ἐπισκόπων εἶνε ἰόχρους, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἰόχρουν τοῦτο, φέρον ἀνακεκραμένην ἐν ἑαυτῷ πλείονα ἢ ἡ ἴρις δόσιν τοῦ ὑσίνου χρώματος, προσεγγίζει εἰς τὸ πορφυροῦν, καὶ ὑπακρύπτει τοιοῦτοτρόπως ὑπὸ κυανῆν τινα κόκκιν, τὴν ὑπερρφάνειαν καὶ τὴν φλογερότητα τοῦ ἐρυθροῦ. Τὸ ἰώδες, καθ' ἃ παριστᾷ ἡμῖν τὸν ἀληθῆ του τόνον τὸ ἡλιακὸν φάσμα, εἶνε χρῶμα, ὅπερ ἔσχε ποτὲ λάμπειν καὶ πλοῦτον, ὃν δὲν ἔχει νῦν. Πρὸς τὸ ἰώδες προσεγγίζει πολὺ τὸ κυανοῦν τῆς χαμαιδάφνης, πρὸς ἧς τὴν θεὰν ἐσκήρτα ἢ καρδιά τοῦ Ῥουσσώ.

Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι τὰ χρώματα, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα, ἔχουσι χαρακτήρα οὐ μόνον ὀπτικόν, ἀλλὰ καὶ πῶς ἠθικόν, ὡς σενῶς συνεχόμενα πρὸς τὸ αἶσθημα, ἀνεξαρτήτως τῆς θρησκευτικῆς ἐννοίας ἢ τῆς ἐθνικῆς προτιμήσεως, ἥτις διακρίνει αὐτὰ παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς, ὅπως π.χ. οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Τοῦρκοι τιμῶσι τὸ πράσινον χρῶμα, διότι αὐτὸ προστίμα καὶ ὁ Μωάμεθ. Τὰ πάντα λοιπὸν δὲν εἶνε ἄσχετα, αὐθαίρετα, ἄστατα, ἀκόμη καὶ ὅταν πρόκηται περὶ τοῦ πλέον αὐθαίρετου, τοῦ πλέον ἀστάτου πράγματος, ὅπως νομίζομεν, τοῦ χρώματος. Ἐν τῇ ἐνδυμασίᾳ ὁμοῦ καὶ ἐν τῷ στολισμῷ τὸ χρῶμα δὲν ἔχει τὴν ἰδίαν καὶ κυρίαν αὐτοῦ ἐκφρασιν, εἰ μὴ ὅταν εὐρίσκεται μόνον, ἢ ἐπικρατῆ, τουτέστι ὅταν τὰ λοιπὰ χρώματα, ὅσα τὸ συνοδεύουσι, χρησιμεύουν μόνον εἰς τὸ νὰ δώσωσι τόνον εἰς τὴν εὐγλωττίαν του, ἢ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν θοῖμαδόν του.